

УДК 351.078.18:347.998.85

Едуард ДЕМСЬКИЙ,
професор кафедри конституційного,
адміністративного та господарського права
Академії праці, соціальних відносин і туризму,
кандидат юридичних наук,
заслужений діяч науки і техніки України

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПРИМУС У ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Актуальність теми дослідження зумовлена особливістю впливу процесуальних заходів примусу на якість вирішення справи відповідно до закону. В юридичній літературі до цього часу дослідження процесуальних заходів забезпечення провадження здійснюється за ознаками певного виду галузевих процесуальних норм і системно-комплексного дослідження не проводилося.

Державний примус в юридичній літературі досліджено багатьма провідними вітчизняними науковцями – В. Авер'янов, О. Бандурка, Ю. Битяк, В. Гаращук, Р. Калюжний, Л. Коваль, Т. Коломoeць, В. Колпаков, А. Комзюк, В. Курило, Т. Мацелик, О. Рябченко, А. Селіванов, М. Тищенко, Ю. Шемшученко, В. Шкарупа та ін. – доволі повно на навчальному, науковому та монографічному рівні. Натомість дослідження процесуального примусу щодо розгляду і вирішення індивідуальних справ здійснювалося у межах його процесуального галузевого застосування. Провідні науковці- процесуалісти В. Базов, С. Бичкова, В. Комаров, О. Кузьменко, О. Нечитайло, О. Посенюк, М. Смакович, С. Фурса, О. Харитонова, В. Шопіна та багато ін. зробили значний внесок у розвиток теорії процесу, але дослідження здійснювалися у межах паспортно-галузевої спеціалізації розвитку науки.

Мета статті – зробити юридичний аналіз процесуальних заходів впли-

ву, спрямованих на забезпечення провадження усіх галузей процесуального права в їх єдності і відмінностях, притаманних конкретному виду провадження.

Останні публікації В. Базова, О. Пасенюка, М. Смаковича [1], Е. Демського [2, с.171–181; 3, с.51–64], О. Кузьменко [4], Т. Коломоєць [5; 6], В. Кузьменко [7], С. Гнатюка [8], Г. Грянки [9], О. Захарової [10], В. Комарова [11], С. Кузьніченка [12], А. Комзюка [13], В. Колпакова [14] розкривають поняття і зміст заходів процесуального примусу без урахування їх єдності усіх процесуальних галузей права. Питання щодо забезпечення заходів процесуального примусу в провадженні при застосуванні фінансових, адміністративно-господарських, штрафних санкцій, штрафів взагалі випали з поля зору дослідників.

Процесуальний примус у теорії процесу – порівняно новий інститут правової системи України. При цьому, якщо в Основах кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік від 15 грудня 1958 року (ст. 33) та у Кримінально-процесуальному кодексі Української РСР від 28 грудня 1960 року (статті 148–165) на законодавчому рівні було встановлено підстави і порядок застосування запобіжних заходів до підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого з метою запобігання ухиленню від дізнання, слідства або суду, а в Кримінальному процесуальному кодексі України від 13 квітня 2012 року заходи забезпечення провадження законодавець виділяє в окремий розділ II (глави 10–18, статті 131–213), який за обсягом та рівнем правового врегулювання становить майже підгалузь відповідної галузі процесуального права, з окремим виділенням запобіжних заходів, то в Цивільному процесуальному кодексі Української РСР від 18 липня 1963 року, незважаючи на те, що кодексом були визначені провадження у справах, які виникли з адміністративно-правових відносин (глави 29–32), заходи забезпечення провадження взагалі не передбачалися, хіба що глава 6 «Судові штрафи» (як своєрідна спроба започаткування процесуальної відповідальності) передбачала застосування штрафів до фізичних осіб за неявку свідка в судове засідання, неподання письмових доказів, неповідомлення суду про зміну адреси та причини неявки в судове засідання тощо. Лише Законом від 22 травня 2003 року №850-IV Кодекс був доповнений главою 4-А «Запобіжні заходи», що певною мірою було гарантією захисту прав особи, яка вважала, що її права порушені або існує реальна загроза їх порушення.

У Цивільному процесуальному кодексі України (далі – ЦПК), прийнятому 18 березня 2004 року, норми «запобіжних заходів» не збереглися. Проте цим кодексом (глава 9, статті 90–94) та Кодексом адміністративного

судочинства України від 06 липня 2005 року (розділ VI, статті 268–272) введено новий інститут «Заходи процесуального примусу», які за своїм призначенням спрямовані на забезпечення необхідного правопорядку в суді під час розгляду справи і частково на отримання доказової бази у разі неподання сторонами без поважних причин доказів, що витребувані судом, або неповідомлення причин їх неподання. Норми «запобіжних заходів», що були встановлені ЦПК 1963 року, частково набули закріплення в нормах «забезпечення позову» (ст. 152 ЦПК 2004 р.), хоча це не є повністю рівноцінною заміною, але навантажувати новий кодекс теж немає особливої потреби. Господарським процесуальним кодексом України (далі – ГПК) від 06 листопада 1991 року передбачено окремий розділ X «Забезпечення позову» (ст. 66–68), яким закріплено заходи забезпечення позову та підстави їх застосування.

У Кодексі України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року передбачено окрему главу 20 «Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративне правопорушення» (статті 260–267), де законодавець доволі жорстко ставить вимоги як до правопорушників, так і до органів владних повноважень, їх посадових і службових осіб щодо застосування цих заходів.

У Митному кодексі України (далі – МКУ) від 13 березня 2012 року законодавець не виділяє окремий розділ забезпечення провадження, але надані повноваження митним органам щодо огляду товарів, транспортних засобів, ручної поклажі, багажу, території, особистого огляду, адміністративного затримання та вчинення інших дій, правовий зміст яких прямо вказує на встановлення юридичних фактів щодо наявності або відсутності порушення митних правил, належать до заходів забезпечення провадження.

Аналіз зазначених законів дає підстави вважати, що саме у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК), Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) та Митному кодексі України законодавець найбільш повно на владному імперативному рівні визнає права, обов'язки і повноваження учасників провадження, порядок і умови вчинення процесуальних дій щодо забезпечення вирішення і розв'язання кожної окремо взятої справи. Воно і зрозуміло. Цими кодексами встановлено умови і порядок притягнення винної особи до кримінальної чи адміністративної відповідальності, а не вирішення правового спору чи спору про право.

Кримінальна і адміністративна відповідальність пов'язана з вчиненням суспільно небезпечних або суспільно шкідливих діянь. Кримінальна

і адміністративна відповідальність характеризується найбільш суворими заходами караності, що передбачають у випадках, встановлених законом, позбавлення волі, застосування матеріальних і особистих стягнень. Провадження у кримінальних справах і справах про адміністративні правопорушення потребують виключно повного визначення на законодавчому рівні кожної процедури, кожної процесуальної дії. Це пояснюється тим, як влучно звернув увагу В. Колпаков, що злочини і адміністративні правопорушення як соціальні явища дуже близькі між собою, а межі між ними досить рухливі й надто умовні [14, с. 243–244]. Це, з одного боку, а з другого – порядок притягнення до кримінальної відповідальності, питання кримінального процесу повніше досліджені в юридичній літературі і використання цих напрацювань в інших видах провадження та галузях процесу є логічно виправданим.

За більш повного дослідження норм процесуального права, які регулюють на законодавчому рівні заходи забезпечення розгляду і вирішення різноманітних справ щодо реалізації норм матеріального права, умовно можна виокремити такі види: заходи забезпечення провадження, заходи процесуального примусу, запобіжні заходи, заходи забезпечення позову.

Заходи забезпечення провадження – це у випадках, прямо передбачених законами України, процесуальні дії суду, органів владних повноважень, їх посадових і службових осіб, що спрямовані на виявлення, встановлення, фіксацію і закріплення юридичних фактів для з'ясування усіх обставин у справі, забезпечення своєчасного, повного і об'єктивного розгляду справи, визнання, захисту та поновлення прав, свобод і законних інтересів фізичних осіб та прав і законних інтересів юридичних осіб.

До заходів забезпечення провадження можна віднести:

– у *кримінальних справах* – це фіксація вчинення злочину (правопорушення); судові виклики; виклики слідчого, прокурора; тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом (правом керування, правом полювання, правом на здійснення підприємницької діяльності); відсторонення від посади; тимчасовий доступ до речей і документів; тимчасове вилучення майна; пред'явлення особи до впізнання; обшук; огляд; арешт майна; пред'явлення речей до впізнання; пред'явлення трупа до впізнання; огляд трупа; освідчення особи; огляд події правопорушення на місці; слідчий експеримент та інші дії (статті 133, 134, 148, 154, 159, 167, 170, 228, 229, 230, 234, 238, 240, 311 КПК);

– у *справах про адміністративні правопорушення* – складання протоколу про адміністративне правопорушення; особистий огляд і огляд речей; вилучення речей і документів; тимчасове вилучення посвідчення водія;

огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції (статті 255, 264, 265, 265¹, 256³ КУпАП);

– у справах про порушення митних правил – фіксація правопорушення; огляд і переогляд товарів, транспортних засобів; огляд та переогляд ручної поклажі, багажу; особистий огляд; усне опитування громадян та посадових осіб; огляд території та приміщень, складів; перевірка обліку товарів, транспортних засобів комерційного призначення; складання протоколу; документальні перевірки дотримання вимог законодавства; проведення зустрічних звірок; взяття проб (зразків) товарів; витребування документів; тимчасове вилучення товарів, транспортних засобів; митне обстеження; експертиза; пред'явлення товарів до впізнання (статті 338–340, 342–345, 348, 356, 507, 510, 511, 514, 515 МКУ);

– у цивільних справах – судові виклики і повідомлення; розшук відповідача; судові доручення щодо збирання доказів; огляд доказів за їх місцем знаходження; призначення експертизи (статті 74, 78, 132, 137, 140, 143 ЦПК);

– у господарських справах – витребування доказів; призначення судової експертизи; відзив на позовну заяву (статті 38, 41, 59 ГПК);

– у справах адміністративного судочинства – судові виклики і повідомлення; повідомлення про зміну адреси перебування або проживання; забезпечення доказів; призначення судової експертизи; судові доручення; забезпечення адміністративного позову; обов'язковість особистої участі; наслідки неприбуття в судове засідання особи, яка бере участь у справі; наслідки неприбуття в судове засідання свідка, експерта, спеціаліста; огляд доказів на місці (статті 33, 40, 73, 81, 115, 117, 120, 128, 129, 147 КАСУ);

– у справах щодо застосування фінансових, адміністративно-господарських, штрафних санкцій, штрафів – із понад 40 законів, які передбачають застосування до юридичних осіб фінансових, адміністративно-господарських, штрафних санкцій, штрафів за порушення порядку і правил у сфері господарювання тільки у Законі України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 року ст. 18 обмежується діяльність суб'єктів господарювання, ст. 43 забезпечення проведення експертизи та ст. 44 передбачено вилучення доказів.

Заходи процесуального примусу – встановлені законом процесуальні дії, що застосовуються судом до осіб, які порушують встановлені в суді правила або протиправно перешкоджають здійсненню судочинства (ст. 90 ЦПК, ст. 268 КАСУ). Нам уявляється, що надана дефініція на законодав-

чому рівні набрала сили закону і будь-якого розширеного тлумачення в юридичній літературі не потребує – не зовсім вдала спроба авторів визначити поняття «процесуальний примус» [7, с. 32; 15, с. 536] виявилася (недоречною) недоцільною, зайвою.

До заходів процесуального примусу відносять:

– у *кримінальних справах* – привід підозрюваного, обвинуваченого, свідка; тимчасове затримання особи без ухвали суду, слідчого судді; доставлення до органу досудового розслідування; заборона присутності свідків у залі судового засідання, які ще не давали свідчень, а також попередження та видалення із зали судового засідання у разі порушення правил поведінки у суді та ін. (статті 142, 187–190, 207, 210, 346 КПК);

– у *справах про адміністративні правопорушення* – привід особи, що притягується до відповідальності у випадку, коли її присутність при розгляді справи є обов'язковою (ст. 268 КУпАП), а також у загальноприйнятому розумінні попередження про неналежну поведінку учасників провадження під час розгляду справи про адміністративне правопорушення;

– у *цивільних справах* – попередження; видалення із зали судового засідання; тимчасове вилучення доказів для дослідження судом; привід свідка (статті 90–94 ЦПК);

– у *господарських справах* – заходи процесуального примусу законодавець окремо не виділяє. Проте не виключено, що у разі порушення порядку поведінки в суді може бути оголошено попередження; видалення із зали судового засідання тощо;

– у *справах адміністративного судочинства* – попередження; видалення із зали судового засідання; тимчасове вилучення доказів для дослідження судом; привід особи, участь якої визнано судом обов'язковою, а також свідка (статті 268–272 КАСУ);

– у *справах щодо застосування фінансових, адміністративно-господарських, штрафних санкцій, штрафів* – заходів процесуального примусу на законодавчому рівні не передбачено.

Запобіжні заходи є прямо встановлені законом процесуальні дії суду, органів владних повноважень, їх посадових і службових осіб, спрямовані на документування, фіксацію, попередження і припинення правопорушень, забезпечення виконання процесуальних обов'язків, недопущення знищення, приховування, спотворення доказової бази та юридичних фактів, притягнення винної особи до відповідальності та виконання рішень у справі.

До запобіжних заходів належать такі:

– у *кримінальних справах* – особисте зобов'язання; особиста порука;

застава; домашній арешт; тримання під вартою; привід; затримання особи; негласні слідчі розшукові дії; втручання в приватне спілкування; обстеження публічних недоступних місць, житла чи іншого володіння особи; вручення повідомлення про підозру; розшук підозрюваного; застосування заходів медичного або виховного характеру (статті 140, 177, 179, 180–183, 187–190, 246, 258, 267, 278, 281, 290 КПК);

– у *справах про адміністративні правопорушення* – доставлення правопорушника; адміністративне затримання; тимчасове вилучення транспортних засобів; відсторонення від керування транспортними засобами; вилучення товарів і транспортних засобів комерційного призначення та інше (статті 259, 261, 265², 265³, КУпАП; статті 507, 511 МКУ);

– у *цивільних справах* – розшук відповідача (статті 78 ЦПК). Інших запобіжних заходів законодавець не виділяє;

– у *господарських справах* – спеціальних запобіжних заходів законодавець не визначає;

– у *справах з адміністративного судочинства* – невідкладний розгляд і вирішення справи у підготовчому провадженні (ч. 3, ст. 40 КАСУ), судове доручення (статті 115–115⁵ КАСУ);

– у *справах про застосування фінансових, адміністративно-господарських, штрафних санкцій, штрафів* – тільки у Законі України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 року частиною п'ятою ст. 44 передбачено накладення арешту на майно правопорушника антиконкурентного законодавства та Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07 червня 1996 року ст. 29 передбачено заборону особі, в діях якої вбачаються ознаки порушення, вчиняти певні дії та накладення арешту на майно або грошові суми, що належать відповідачу (встановлюються органами АМКУ).

Заходи забезпечення позову – це процесуальні дії суду, спрямовані на об'єктивне вирішення правового спору чи спору про право, відшкодування майнової чи моральної шкоди, заподіяної вчиненим правопорушенням та забезпечення реального виконання судового рішення.

До заходів забезпечення позову відносять:

– у *кримінальних справах* – подання цивільного позову (ст. 326 КПК);

– у *справах про адміністративні правопорушення* – відшкодування заподіяної правопорушенням шкоди у разі розгляду справи адміністративною комісією чи судом (ст. 40 КУпАП);

– у *цивільних справах* – накладення арешту на майно або грошові кошти, що належать відповідачеві і знаходяться у нього або інших осіб; заборона вчиняти певні дії; заборона іншим особам здійснювати плате-

жі або передавати майно відповідачеві чи виконувати щодо нього інші зобов'язання; зупинення продажу описаного майна, якщо подано позов про право власності на це майно або про виключення його з опису; зупинення стягнення на підставі виконавчого документа, який оскаржується боржником у судовому порядку; передача речі, яка є предметом спору, на зберігання іншим особам. Суд може встановити й інші заходи забезпечення позову (ст. 152 ЦПК);

– у *господарських справах* – накладення арешту на майно або грошові суми, що належать відповідачеві; заборона відповідачеві вчиняти певні дії; заборона іншим особам вчиняти певні дії, що стосуються предмета спору; зупинення дії документа, за яким стягнення здійснюється у безспірному порядку та інше (ст. 67 ГПК);

– у *справах з адміністративного судочинства* – законодавець окремо не перераховує види заходів забезпечення адміністративного позову, оскільки відповідачем в основному виступає орган владних повноважень, що зобов'язаний у будь-якому разі виконати рішення суду. Але в окремих випадках суд у порядку забезпечення адміністративного позову може відповідною ухвалою зупинити дію рішення суб'єкта владних повноважень, особливо якщо існує очевидна небезпека заподіяння шкоди правам, свободам та інтересам позивача (ст. 117 КАСУ);

– у *справах про застосування фінансових, адміністративно-господарських, штрафних санкцій, штрафів* – на законодавчому рівні не встановлено будь-яких заходів забезпечення застосування зазначених санкцій.

Заходи стягнення (відповідальності) – встановлена законом міра відповідальності за порушення порядку відправлення правосуддя щодо забезпечення охорони прав, свобод і законних інтересів громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, правил співжиття та сумлінного виконання обов'язків усіма членами суспільства.

До заходів відповідальності належать:

– *кримінальна відповідальність* – розділ XVIII «Злочини проти правосуддя» – статті 371–400 ККУ;

– *адміністративна відповідальність* – прояв неповаги до суду; злісне ухилення свідка, потерпілого, експерта, перекладача від явки до органів досудового розслідування чи прокурора; перешкоджання явці до суду народного засідателя, присяжного; невжиття заходів щодо окремої ухвали суду (статті 185³, 185⁴, 185⁵, 185⁶ КУпАП);

– *грошове стягнення* – застосовується, якщо підозрюваний, обвинувачений, свідок, потерпілий, цивільний відповідач не з'явилися без поваж-

них причин на виклик слідчого, прокурора, слідчого судді, суду (ст. 139 КПК);

– *штраф* – за порушення строків розгляду претензії у розмірі 2 % від суми претензії, але не менш як 5 розмірів неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і не більш як 100 розмірів неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 9 ГПК).

Доволі розлогий аналіз законодавчого закріплення заходів процесуального забезпечення щодо розгляду і вирішення індивідуальних справ свідчить про неоднакове ставлення законодавця до їх правового врегулювання. Залежно від виду провадження в одних випадках законодавець встановлює більш жорсткі, імперативні вимоги до здійснення правосуддя, в інших – надає можливість правозастосовному органу використання дискреційних повноважень. Однак, незважаючи на різні підходи законодавця до повноти і змісту правового врегулювання заходів забезпечення провадження, заходів процесуального примусу, заходів забезпечення позову, запобіжних заходів тощо, всі вони за юридичною природою є заходами **примусу**. Врегульовані нормами процесуального права залежно від галузевої спрямованості провадження щодо реалізації норм матеріального права зазначені заходи становлять окремий правовий інститут (підгалузь) як *системне інтегроване явище* правової системи України – **інститут процесуального примусу** або інститут процесуального забезпечення провадження як складової **державного примусу**.

Процесуальний примус за рівнем юридичних приписів, заборон і дозволів дорівнює державному примусу, має певні загальні ознаки і власні відмінності. Заходи процесуального примусу за своїм змістом (споріднені) близькі до адміністративного (управлінського) примусу, хоча й не тождісні. Але в заходах процесуального примусу також можна виділити: заходи попередження, заходи припинення, заходи стягнення.

Процесуальний примус не пов'язаний з державним управлінням чи публічним адмініструванням, не є методом державного управління, а виступає як захід забезпечення правозастосовної діяльності. Проте процесуальний примус як складова державного примусу зумовлюється застосуванням низки примусових заходів організаційного, особистого, майнового характеру, фізичного, психологічного чи психічного тиску (впливу) до учасників процесу з метою виконання завдань провадження у кожній конкретній справі.

Аналіз заходів процесуального забезпечення провадження, їх систематизація залежно від галузевої спрямованості провадження та вивчення законодавчої бази дає підстави зробити такі **висновки**:

1. Заходи процесуального забезпечення кримінального, цивільного, господарського, адміністративного судочинства, а також провадження у справах про адміністративне правопорушення з урахуванням особливостей предмета галузевої спрямованості законодавством урегульовані на рівні, достатньому для вирішення справи щодо охорони прав, свобод і законних інтересів особи та, у передбачених законом випадках, притягнення до відповідальності.

2. Застосування фінансових, адміністративно-господарських, штрафних санкцій, штрафів до суб'єктів господарювання супроводжується витратами для власника у великих розмірах аж до припинення або закриття підприємства чи господарської діяльності. Однак заходів забезпечення провадження по застосуванню зазначених санкцій на законодавчому рівні не визначено. Всі питання щодо порядку і правил застосування зазначених санкцій і штрафів вирішуються центральними органами виконавчої влади у відповідній сфері господарювання і як виняток – в окремих випадках Кабінетом Міністрів України. Відсутність законодавчого регулювання призводить до численних зловживань, корупційних схем, перерозподілу не легітимними способами власності тощо. Така невизначеність процедури застосування фінансових, адміністративно-господарських, штрафних санкцій, штрафів викликає сумнів щодо всебічного й об'єктивного з'ясування обставин справи і вирішення її відповідно до закону. В зв'язку з цим потрібна відповідна кодифікація законодавства або принаймні хоча б на рівні інкорпорації за видами санкцій, що застосовуються органами владних повноважень.

3. Деякі заходи процесуального забезпечення, визначені кримінальним процесуальним законом, можна безболісно для захисту прав і свобод людини запозичити і запровадити в цивільному, господарському, адміністративному судочинстві та адміністративно-деліктних провадженнях.

Такими заходами можуть бути:

- відсторонення від посади;
- накладення грошового стягнення – за нез'явлення до суду свідка, особи, яка бере участь у справі; неподання до суду письмових доказів; невиконання ухвали про вжиття запобіжних заходів; невиконання обов'язку повідомлення суду, органу владних повноважень про зміну місця проживання/перебування; невиконання вимог щодо забезпечення позову;
- тимчасове позбавлення спеціального права – права керування транспортними засобами, права полювання; права зайняття певними видами господарської діяльності тощо.

Перелік використаних джерел

1. *Адміністративне судочинство України: теорія та практика : монографія / В. П. Базов, О. М. Пасенюк, М. І. Смакович та ін.; за заг. ред. О. М. Нечитайла. – К. : ВАІТЕ, 2015. – 288 с.*
2. *Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посіб. / Е. Ф. Демський. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 496 с.*
3. *Демський Е. Ф. Заходи забезпечення провадження в адміністративних справах/ Е. Ф. Демський// Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. – 2011. – № 1. – С. 57–64.*
4. *Кузьменко О. В. Теоретичні засади адміністративного процесу : монографія / О. В. Кузьменко. – К. : Атіка, 2005. – 352 с.*
5. *Коломосць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс / Т. О. Коломосць. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 576 с.*
6. *Коломосць Т. О. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід та практика реалізації: Моногр. / Т. О. Коломосць; Запоріж. держ. ун-т. – Запоріжжя: Поліграф, 2004. – 403 с.*
7. *Кузьменко В. А. Застосування заходів процесуального примусу в адміністративному процесі : дис. ... канд. юрид. наук / В. А. Кузьменко. НАВСУ. – К. : 2017. – 234с.*
8. *Гнатюк С. С. Процесуальний порядок застосування заходів адміністративного примусу: постановка проблеми / С. С. Гнатюк // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2011. – № 152. – С. 3–9.*
9. *Грянка Г. В. Адміністративно-процесуальний примус за Кодексом України про адміністративні правопорушення : автореф. .. канд. юрид. наук / Г. В. Грянка ; НАВСУ. – К. : 2010. – 16 с.*
10. *Захарова О. С. Проблеми процесуального примусу у цивільному процесі України / О. С. Захарова // Вісник Академії адвокатури України. – 2010. – № 2 (18). – С. 134–136.*
11. *Комаров В. В. Заходи процесуального примусу / В. В. Комаров, О. В. Рожнов // Теорія та практика судової діяльності : наук.-практ. посіб. – К. : Атіка, 2007. – С. 47–58.*
12. *Кузніченко С. О. Заходи процесуального примусу передбачені Кодексом адміністративного судочинства України / С. О. Кузніченко, О. О. Кашкаров // Ученые записки «Юридические науки». – 2008. – Т. 21 (60). – № 1. – С. 75–81.*
13. *Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній*

діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації : монографія / А. Т. Комзюк ; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Х. : Вид-во НУВС, 2002. – 336 с.

14. Колпаков В. К. Адміністративне право України: підручник. – 3-е вид., стер. / В. К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 752 с.

15. Адміністративне судочинство України / О. М. Пасенюк (кер. авт. кол.), О. Н. Панченко, В. Б. Авер'янов та ін.; за заг. ред. О. М. Пасенюка. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 672 с.

ДЕМСЬКИЙ Е. Процесуальний примус у правовій системі України: постановка проблеми.

У статті досліджується правове регулювання процесуальних заходів провадження у кримінальних, адміністративних, цивільних, господарських справах та справах щодо застосування фінансових, адміністративно-господарських, штрафних санкцій, штрафів для забезпечення вирішення конкретних індивідуальних справ про притягнення винних осіб до відповідальності та вирішення правового спору чи спору про право. Заходи процесуального забезпечення провадження у справах розглядаються через призму системно інтегрованого юридичного явища як інституту процесуального примусу в правовій системі України.

Ключові слова: заходи забезпечення, процесуальний примус, забезпечення позову, запобіжні заходи, провадження, заходи стягнення.

ДЕМСКИЙ Э. Процессуальное принуждение в правовой системе Украины: постановка проблемы.

В статье исследуется правовое урегулирование мер обеспечения производства в уголовных, административных, гражданских, хозяйственных делах, а также по делам применения финансовых, административно-хозяйственных, штрафных санкций, штрафов относительно обеспечения решения конкретных индивидуальных дел о привлечении виновных лиц к ответственности и рассмотрения правового спора или спора о праве. Меры процессуального обеспечения производства в делах рассматриваются через призму системного интегрированного юридического явления как института процессуального принуждения в правовой системе Украины.

Ключевые слова: меры обеспечения, процессуальное принуждение, обеспечение иска, меры предупреждения, производство, меры взыскания.

DEMSKYI E. Procedural compulsion in the legal system of Ukraine: formulation of the problem.

The article examines the legal regulation of procedural measures of criminal, administrative, civil and commercial matters and matters concerning the application of financial, administrative, economic penalties, fines for providing solution of specific individual cases on bringing of guilty persons to justice as well as the resolution of a legal dispute or a dispute about rights. Procedural measures to ensure proceedings are considered in the light of the legal system of integrated phenomenon, as an institution of procedural coercion in the legal system of Ukraine.

Until now the procedural measures researches of proceedings in legal literature are implemented on the basis of characteristics on sectoral direction of consideration and resolution of specific criminal, civil, administrative and commercial cases and cases of administrative offenses.

In this regard, the author attempted to summarize various measures to ensure the proceedings and to produce certain measures for use in civil, administrative, economic and administrative-tortious proceedings. The author particularly draws attention to the lack of definition in law measures to ensure the proceedings on the application of financial, administrative, economic penalties, fines, that can lead to numerous power abuses. Uncertainties of procedure of applying these sanctions is doubtful for a comprehensive, complete and objective solution of the merits.

Key words: *measures of provision, procedural compulsion, the claim, precautions proceedings, penalties.*